

The above-mentioned methodology makes it possible to investigate the issue of the difference between Ukrainian and Russian culture, which is significant nowadays, as well as to determine the direction of the development of the Ukrainian culture in order to create the conditions necessary for bourgeois transformations in society. By applying the method of ethnographic description to the study of Dovzhenko's films, we had the opportunity to find out the philosophical contexts, social relations and cultural practices that are relevant to the Ukrainian culture. In addition, the study highlighted the personal attitude of the great director to the ability of the Ukrainian culture to build a bourgeois-democratic society.

The methodological practices of the Lipset-Hall school and the British School of Cultural Studies were involved in the research. This allowed us to conduct culturometry and typology of the Ukrainian culture. In particular, the paper investigated the cultural parameters of collectivism/individualism, masculinity/femininity, long-term/short-term orientation, and power distance.

The suggested practices made it possible to determine the type of society built by the Ukrainian culture as triadic, individualistic with a medium-term orientation. The triadic society of Ukraine has a fundamental difference from the dyadic society built by the Russian culture.

According to O. Dovzhenko, in the future, the Ukrainian culture would be capable of building a bourgeois-democratic society, based on the state-building theory of multiculturalism and individual liberalism, through the development of law, private property, and institutions for ensuring civil and economic freedoms.

In the result of the evolutionary development of the Ukrainian culture, the philosophical contexts, social relations and cultural practices of representatives of the Ukrainian society will certainly change in the direction of increasing masculinity, individualism and reducing the distance of power.

Key words: *interdisciplinarity, cinematography research methodology, O. Dovzhenko's films, cultural analysis, British School of Cultural Studies, Lipset-Hall School.*

УДК 165.9:130.2
ORCID: 0000-0001-5068-7486

Ю.С. Сабадаш

ПРОБЛЕМНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Анотація. *Серед низки гуманітарних наук культурологія належить до тих, які активно розвиваються на теренах української гуманістики. Вживане нами поняття «активно» відбиває і монографічні дослідження, і учбово-навчальну літературу, і публікації в періодичних виданнях, і проведення науково-теоретичних та науково-практичних конференцій, проблематика яких концептуалізує окремі питання. Деякі з означених позицій – йдеться, передусім, про періодичні видання - формує матеріал даної статті, оскільки саме конкретний тип наукових розвідок показує авторські устремління вітчизняних науковців, які і потребують, з одного боку, уваги, а з іншого, - систематизації. Саме систематизація здатна окреслити найбільш перспективні напрями дослідницької роботи.*

Підкреслено, що кожне періодичне видання «належить» колективу якогось впливового навчального закладу чи конкретній науково-дослідній установі, отже

представлення їх теоретичних орієнтацій дає змогу оцінити дослідницьку спрямованість цілого колективу. Не можна не враховувати і той факт, що кожне періодичне видання демонструє – подекуди – достатньо широку «географію» наукової діяльності конкретних авторів, котрі «рухаються» власним шляхом, ефективно виявляючи «білі плями» в теоретичному просторі культурології.

Наголошено, що кожне періодичне видання виконує комунікативну функцію, об'єднуючи на сторінках збірників наукових статей вітчизняних культурологів, сприяючи як активізації теоретичного діалогу, так і виявленню наріжних проблем, які – з об'єктивних чи суб'єктивних причин – опинилися на маргінесах гуманітарного знання.

Наголошено на потенціалі персоналізованого підходу, завдяки якому достатньо чітко окреслюються теоретико-практичні інтереси вітчизняних науковців, що дозволяє корегувати дослідницький простір української гуманістики. Тематика збірників наукових статей 2019–2021 років виявила помітний інтерес до наступних теоретичних питань, а саме: подальше удосконалення понятійно-категоріального «забезпечення» культурологічних досліджень, реконструкція процесу становлення феномену «поворот» з поглибленим аналізом «антропологічного», «лінгвістичного», «культурного» поворотів та виявлення «за» і «проти» такої теоретичної конструкції. Помітне місце займає проблематика, що розкриває «зону перехрестя» культурології з іншими гуманітарними науками: філософією, історією, психологією, мистецтвознавством. Досить помітне місце займають публікації, в яких наголос робиться на історії культури як підґрунті становлення культурології. Помітний сегмент у сучасній культурології належить проблемі видової специфіки мистецтва, яка органічно поєднує історію та теорію культури, маючи виразне значення для окреслення шляхів подальшого розвитку українського мистецтвознавства.

Ключові слова. Культурологія, науково-теоретична та науково-практична проблематика, систематизація, комунікативна функція збірників наукових праць.

DOI 10.34079/2226-2849-2022-12-24-112-121

Постановка проблеми. Проблемний простір української культурології, як відомо, достатньо широкий, що вимагає постійної уваги до тих теоретичних позицій, які цікавлять його дослідників. Свідомо наголосивши на поточній науково-теоретичній проблематиці, автор даної статті вважає, що завдяки «поточності» простежується «тенденційність», а це дозволяє, з одного боку, показати, що залишається поза увагою науковців, а з іншого, спрямувати роботу аспірантів чи докторантів у потрібному руслі: для розвитку конкретних наукових шкіл це реальний шлях уникнути повторів та тупцювання на місці.

Аналіз досліджень та публікацій. Оскільки зміст цієї статті «побудовано» на публікаціях у періодичних виданнях, що привертають увагу як своєю актуальністю, так і авторським підходом до осмислення заявленої теми, то саме у процесі представлення напрацювань 2019–2021 років і будуть проаналізовані відповідні публікації.

Матеріал статті охоплює далеко не усі збірники наукових статей, які функціонують на українських теренах, а лише ту їх частину, яка має послідовно культурологічне спрямування.

Мета статті. Проаналізувати низку збірників наукових праць які протягом 2019–2021 років цілеспрямовано актуалізували культурологічно зорієнтовану проблематику, окреслити «проблемне поле» і систематизувати ті напрямки у дослідницькому процесі, які сприймаються теоретично перспективними.

Виклад основного матеріалу. Поняття «проблемне поле», яке використано у

назві статті, передбачає аналіз не усіх статей, що представлені в збірниках наукових праць, а лише ті, автори котрих або вже визначили теоретично перспективну проблему, або – підняті ними питання – дозволяють її «побачити» й заохотити інших науковців до розробки окресленого напрямку. Деталізуємо нашу тезу на конкретному прикладі.

Відомо, що від початку активного входження культурології в контекст української гуманістики, увага науковців була прикута до виявлення тих гуманітарних наук, з якими активно співпрацює культурологія. Такий теоретичний аспект виразно втілений у статті М. Бровка «Культурологія в системі гуманітарного знання» (2007), на сторінках якої він показав перспективність як «процесу деталізації, поглиблення вивчення культури – тобто її диференціації, так і процес інтеграції знань про культуру» (Бровка, 2007, с.97). М. Бровка оперує формально-логічною структурою «предметні параметри культурології», завдяки якій синтезування знань з різних наук у «проблемному полі» культурології сприймається цілком доречною ідеєю.

Нормативи статті обмежують наші можливості розгорнути різні точки зору, дотичні до тез М. Бровка. Однак, ми вважаємо за необхідне торкнутися статті М. Чікарькової «Термін «сучасна культура»: семантичне наповнення та проблема хронологізації» (2019), яка засвідчила актуальність опрацювання понятійно-категоріального апарату культурології і підтвердила досить симптоматичний факт: не дивлячись на те, що між статтями М. Бровка і М. Чікарькової пролягли 12 років напруженої дослідницької роботи, науковий простір культурології має чимало «білих плям», заповнення яких тримає науковців у постійній напрузі (Чікарькова, 2019).

У тому ж – 2019 році – на сторінках збірника наукових праць «Культурологічна думка», який виходить друком в Інституті культурології НАМ України, була оприлюднена стаття Н. Отрешко «Транскультурність як сучасний науковий концепт у міждисциплінарному науковому просторі», присвячена реанімації й актуалізації поняття «транскультурність», яке, використовуючи кореневу структуру «культура», намагається, так би мовити, пристосуватися до сучасних позитивних й негативних прикладах культуротворення. Підсумовуючи власну наукову розвідку, Н. Отрешко визначає три позиції аргументації концепції «транскультурності»:

- по-перше, доцільність використовувати концепт «транскультурність», що «допоможе вирішити головне питання сучасної культурології: як можливо вивчати культури, що постійно трансформуються та змінюються, перетікаючи одна в іншу»;
- по-друге, необхідно враховувати існування глибинних ідеологічних суперечностей між неолібералами та постколоніалістами що ускладнює ситуацію, оскільки формуються окремі центри вивчення сучасної культури;
- по-третє, дослідження феномену «транскультурність» має не тільки теоретичне, а й суто практичне значення, оскільки допомагає вирішенню проблем транскультурних комунікацій (Отрешко, 2019, с.95).

Відштовхуючись від статті М. Бровка, яка вийшла друком у 2007 році, ми показали, враховуючи нормативи статті, як обриси його позиції трансформувалися й оформлювалися в перспективні ідеї, що розширювали потенціал культурології. Однак, представлений блок питань – це один з напрямів, що чітко «проглядається» в тематиці збірників. Окрім нього, необхідно показати і інший блок, що має як теоретичний, так і практичний аспекти.

Так, в процесі проведення «круглого столу» «Естетика в Україні: сьогодні і майбутнє», який організував і здійснив часопис «Філософська думка» 25 вересня 2009 року, чітко окреслилася необхідність зосередити увагу на міжнаукових контактах культурології з естетикою та мистецтвознавством, що «обслуговують» усю видову структуру мистецтв. Поступово проблематика, пов'язана із виявленням специфіки взаємодії «культурологія – мистецтвознавство» почала з'являтися в «проблемному

полі» української гуманістики. Йдеться, передусім, про врахування досвіду історії культури, який накопичувався протягом багатомісячних цивілізаційних етапів, завдяки яким культурологія змогла привнести, так би мовити, нові мотиви і у простір мистецтвознавства, і у простір естетики.

У контексті означеного, виокремимо публікації В. Личковаха, О. Маланчук-Рибак, М. Тернової, С. Стоян, С. Холодинської., які протягом 2019–2021 років, – це окреслена нами хронологія даної статті – показали шляхи реконструкції цілої низки питань, дотичних до проблеми взаємодії культурології з іншими гуманітарними науками.

Беззастережної уваги, на нашу думку, заслуговує стаття М. Тернової «Культурологія та мистецтвознавство в структурі сучасної української гуманістики» (2019), де автор пропонує власне бачення шляхів реалізації низки важливих дослідницьких завдань:

- по-перше, М. Тернова, аналізуючи конкретні публікації, показує достатньо високий рівень опрацювання українськими науковцями сутності культурології, загалом, наголошуючи на їх послідовній зацікавленості фактами взаємодії цієї науки з естетико-мистецтвознавчою сферою, зокрема;

- по-друге, здійснюючи порівняльний аналіз «культурологія–мистецтвознавство», М. Тернова реконструює історико-культурні етапи, коли, з одного боку, гуманітарні науки тяжіли до синтезу своїх можливостей, а з іншого, культуротворення намагалося спиратися на засади теоретико-практичного паритету, завдяки якому конкретна персоналія виступала і теоретиком, і практиком мистецтва. Якщо до переліку прізвищ, які використала М. Тернова, – Т. Готье, Ш. Бодлер, Е. Золя, – додати В. Кандинського, С. Малларме, К. Малевича, Т. Манна, А. Матісса, М. Пруста, М. Семенка, І. Франка, то концепт «теоретико-практичного паритету», на значенні якого наголошують Л. Левчук, О. Оніщенко, С. Холодинська, дійсно виявляється потужним засадним принципом у контексті «проблемного поля».

- по-третє, важливим аспектом статті, яку ми розглядаємо, є звернення її автора до спадщини відомого англійського естетика, теоретика мистецтва та історика науки Р. Дж. Коллінгвуда, монографія котрого «Принципи мистецтва» (1938) на межі ХХ–ХХІ століття набула загальноєвропейського розголосу.

Доцільно зазначити, що М. Тернова, з одного боку, переконливо аргументує потужний культурологічний підтекст монографії Р. Дж. Коллінгвуда – будучи істориком науки він усі підняті питання розглядав, керуючись ретроспективним підходом, – а з іншого, його зацікавлене ставлення до потенціалу «міжнауковості», окреслюючи площину взаємодії історії, естетики, психології та різних структурних складових мистецтвознавства (Тернова, 2019, с.131–132).

Слід підкреслити, що протягом 2019–2021 років науковців цікавило не стільки мистецтвознавство як цілісний феномен, скільки його проявлення та роль у конкретних видах мистецтва. В означений період на сторінках, передусім, «Наукового вісника» КНУТКіТ імені І.К.Карпенко-Карого у низці театрознавчих статей, спираючись на засади персоналізованого підходу, опрацьовані важливі етапи з історії театру. Автори цих статей – Т. Батицька, В. Бубнова, М. Міщенко, Л. Овчієва, на нашу думку, аргументовано «вписують» творчі пошуки конкретних режисерів чи керівників успішних театральних колективів у той чи інший історико-культурний етап, відтворюючи тогочасну естетико-художню атмосферу. В просторі такого театрознавчого завдання на підтримку й позитивну оцінку заслуговує наукова розвідка Л. Овчієвої «Любов Ліницька – виконавиця ролей у п'єсах європейських драматургів (перший український стаціонарний театр М. Садовського у Києві: 1909 – 1915 рр.)» (2020).

Серед статей кінознавчого спрямування зосередимо увагу на науковій розвідці Т. Кохана «Культурологічні орієнтири сучасного українського кінознавства» (2020), яка вийшла друком у збірнику наукових праць «Українські культурологічні студії». За останній період це одна з небагатьох статей, яка на теренах кінознавства, окреслює низку важливих культурологічних аспектів:

- по-перше, систематизуючи дослідницький простір, який сформувався протягом 2005–2020 років, Т. Кохан обґрунтовує «зону перехрестя» між культурологією та кінознавством, наголошуючи на факті «підтримки інтересу митців до проблематики інших гуманітарних наук – культурології, філософії, естетики, психології, соціології», оскільки такий «сукупний подразник», як «кінострічка – гуманістика», що враховує потенціал гуманітарного знання, матиме значний як естетико-емоційний, так і виховний потенціал (Кохан, 2020, с.20);

- по-друге, доцільно підтримати і наступну тезу Т. Кохана, згідно якої «аналіз низки робіт українських кінознавців дає підстави стверджувати, що їм властива як актуальність проблематики, так і цілісність її «схоплення». При цьому кінознавство не оминає того потенціалу, який містять засади культурологічного підходу» (Кохан, 2020, с.22);

- по-третє, вірогідними, на нашу думку, є і ті «засади культурологічного підходу», які – тією чи іншою мірою – заявлені в статті Т. Кохана, а саме: міжнауковість, діалогічність, спадкоємність історико-культурних етапів, значення «авторського начала» в кінематографі. У контексті означеного, підкреслюється творчо-пошукове навантаження персоналізації – структурного елементу біографічного методу.

Принципово важливі наголоси в просторі української гуманістики 2019–2021 років були зроблені відносно «поворотів» – ідеї, яка почала формуватися від першої половини ХХ століття. Оскільки феномен «повороту» достатньо активно і у різних аспектах використовується на теренах української гуманістики, зосередимо увагу на збірнику «Українські культурологічні студії», який є базовим виданням з проблем культурології КНУ імені Тараса Шевченка. Кілька його випусків показали, що організатори видання намагаються як розширити авторський простір, виконуючи саме комунікативну функцію збірника, так і вийти за межі обговорення лише теоретичної проблематики: в «Українських культурологічних студіях» представлена рубрика «Практична культурологія», що дозволяє фахівцям долучитися до суперечливих питань естетико-художньої орієнтації телебачення, можливостей медіа-технологій, досвіду культурологічної експертизи.

Саме на сторінках «Українських культурологічних студій» з'явилася стаття О. Шинкаренка «Етичні експлікації «візуального повороту» у сучасній культурі» (2020), яка продовжує аналіз питань, піднятих автором у статті «Культурний поворот: запит до культурології» (2018). Принагідно зазначимо, що саме цей збірник друкує статті на одну тему того ж самого автора в кількох номерах, так би мовити, «з продовженням». Стосовно проблеми «культурного повороту», то наявність двох статей дозволяє цілісно представити проблему, яка виразно актуалізується у просторі не лише української, а й європейської гуманістики.

О. Шинкаренко підкреслює, що «метафора «повороту» у 50-ті роки минулого століття «використовувалась у філософському дискурсі ще М. Гайдеггером, поступово стимулюючи науковців трансформувати «метафору» у «поняття», а конструкція «повороту» повинна була засвідчити факт переходу до необхідності опанування новою сферою реальності. Сьогодні на теренах культурології функціонують «онтологічний», «лінгвістичний» «іконічний», «культурний», «візуальний» повороти. Актуалізація проблеми «повороту» підтверджується і тим фактом, що окремі європейські культурологи (С. ван Туїнен), котрі від початку 90-х років минулого століття

аргументують завершення «постмодернізму» і перехід «пост+постмодернізму» в «метамодернізм» – новий етап розвитку цієї моделі культури. Цей «перехід» пропонується розглядати як «ремісничий поворот».

Повертаючись до наукової розвідки О. Шинкаренко, наголосимо, що ключовим словом у її статті «Етичні експлікації «візуального повороту» у сучасній культурі», яка вийшла друком у 2020 році, є «етичне», адже це чи не перша спроба підкреслити той комплекс питань, який виявляється найпоказовішим у контексті «візуалізації» культуротворення. О. Шинкаренко має рацію, коли наголошує, що в процесі обговорення «своєрідності та змін у характері сучасної культурної практики все частіше піднімається проблема співвідношення етосу та естетизму в людському сприйнятті та переживанні світу» (Шинкаренко, 2020 с.47).

Слід підтримати й позитивно оцінити спробу О. Шинкаренко активно використати, розглядаючи «налаштування відповідності візуальних практик» принципу «калокагатії» – універсальної невіддільності етосу та естетизму». Важливим, на нашу думку, є і висновок, який завершує важливу суму аргументів щодо «за» і «проти» візуалізації культури, а саме: «Введення цих понять в сьогоdnішній дискурс передбачає їх більш розширене розуміння, ніж прив'язку до власне моралі, етики чи естетики. Тим більше, що стосовно останніх, по сьогоdnішній день довільність у їх трактуванні та використанні не сприяє продуктивному висвітленню наявних проблем» (Шинкаренко, 2020, с.47–48). На нашу думку, немає жодних сумнівів, що як проблема «поворотів», загалом, так і вплив «візуального повороту» на теоретико-практичний простір сучасної культури не завершиться зробленим, а й далі буде присутній в «проблемному полі»..

Оскільки до розгляду широкого кола питань, пов'язаних з аналізом змін, які відбуваються в динаміці культуротворчої спрямованості «модернізм – постмодернізм – пост + постмодернізм – метамодернізм», все активніше долучаються як європейські, так і українські гуманітарії, протягом 2019–2021 років помітно підсилюється інтерес до «авангардизму» – найбільш виразного історико-культурного етапу «модернізму».

Слід визнати, що протягом 2019–2021 років з'явилася ціла низка публікацій, автори яких відомі своїми науковими розвідками на теренах історико-теоретичних тенденцій «авангардного» руху. Йдеться не лише про поглиблення матеріалу щодо періоду між 1905 роком – оприлюднення засад «фовістичної» естетики – та динамікою розвитку сюрреалізму 20–30-х років минулого століття, а й про вплив «авангардизму» на «постмодернізм» та «метамодернізм». Вочевидь, не випадковими є постійні, так би мовити, контакти Д. Квайоли – відомого англійського «метамодерніста» італійського походження із спадщиною представників російського «авангарду», зокрема, з творчістю К. Малевича.

Роблячи стислий огляд тих статей, які присвячені поглибленню уявлень про простір «авангардистського» мистецтва, наголосимо на ґрунтовній науковій розвідці О. Оніщенко «Дадаїзм у динаміці розвитку європейського авангардизму» (2019), на сторінках якої сфокусовано увагу не стільки на мистецькій практиці «дадаїстів», скільки на теоретичних ідеях тих мистецтвознавців, котрі, передусім, по гарячих слідах утвердження окремих засобів «дадаїстичної» естетики, намагалися розібратися в сутності тих «претензій», які висувалися її прибічниками щодо моделей художньої розвитку окремих видів мистецтва у переддень появи «дадаїзму».

О. Оніщенко має рацію, коли зазначає: «Реконструюючи як історію становлення дадаїзму, так і специфіку його розвитку на початковому етапі, варто констатувати, що складність і суперечливість європейського авангардистського руху робить доцільним його подальше дослідження, виявляючи нові аспекти цього складного явища, яке ніколи не втрачатиме своєї актуальності» (Оніщенко, 2019, с.61).

Приймаючи запропоновані О. Оніщенко підходи до аналізу «авангардизму» за

методикою «у проекції часу», С. Холодинська у статті «Від авангардизму до «реалізму без берегів»: модифікації філософського «забезпечення» французького культуротворення» (2021), досить переконливо відтворює причини висунення в контексті «авангардизму» «ідеї «реалізму без берегів» – концепції, що загострювала ситуацію поміж прихильників реалістичної методології в мистецтві» (Холодинська, 2021, с.109).

На нашу думку, С. Холодинська має рацію, коли, з одного боку, констатує, що широке коло питань, пов'язаних з реалістичною методологією в мистецтві залишалось на маргінесах української гуманістики, а це не дозволяло об'єктивно відтворити логіку чи алогічність процесу європейського культуротворення впритул до 1974 року – року офіційного проголошення засад «постмодернізму». Є усі підстави оцінювати «реалізм без берегів» як своєрідний «пластичний міст» між «авангардизмом» та «постмодернізмом». Позитивним аспектом публікації дослідницького матеріалу С. Холодинської є і те, що у простір української гуманістики введені елементи спадщини Роже Гароді (1913–2012) – непересічного французького теоретика, автора таких досліджень як «Грамматика свободи» (1953), «Відповідь Жан-Полу Сартру» (1962), «Про реалізм без берегів» (1966). Відтак, опрацювання «авангардистського» руху у його динаміці від початку минулого століття до його 70-х років є помітним напрямком у поточній науковій продукції.

Вочевидь, увагу до авангардизму та його модифікацій спонукало усвідомлення українськими науковцями необхідності цілісно відтворити процес культуротворення протягом минулого століття й пояснити ті вкрай суперечливі явища, якими позначена художня культура на межі ХХ–ХХІ століття. Саме такий напрям реалізовано у статті І.Петрової «Ідентифікація метамодернізму як культурної практики» (2020), метою якої є «опис сутності та аналіз структури метамодернізму як тенденції сучасності в контексті культурних практик» (Петрова, 2020, с.68).

Реалізуючи поставлену мету, І. Петрова робить стислий огляд позицій європейських науковців щодо доцільності виокремлення «метамодернізму» як самостійного етапу культуротворення, акцентуючи – при цьому – увагу на «культурних практиках»: перформанси голлівудського актора Ш. Лабафа, «Технообрази» дансько-ісландського художника О. Еліассона, творення «закритого небесного простору» Дж. Таррела та ін.

На думку І. Петрової, «метамодерністичним культурним феноменом виступає і інтернет, головна риса якого полягає у можливості індивіда інтенсивно рухатися за самостійно обраними культурними стежками, вірячи при цьому в яскраву ілюзію індивідуального контролю, управління, безпосередньої залученості до культурного світу» (Петрова, 2020, с.72). Вживаючи термін «ілюзія», І. Петрова, на жаль, у своїй статті не додає його до рубрики «ключові слова». Водночас, вона цілком слушно актуалізує сутність метамодерністських практик, які – подекуди – створюють лише «ілюзію культури».

У публікаціях того періоду, який ми виокремили задля представлення напрямків розвитку української культурології, теоретично вагомою є стаття О. Оніщенко «Від «пост» до «мета» модернізму: процес культуротворчих пошуків» (2021), яка продовжує розпочатий нею аналіз як суті «мета модернізму», так і причин трансформації «постмодернізм – пост+ постмодернізм – метамодернізм». Ця «трансформація» не лише протягом кількох років спонукала дискутувати з приводу майбутнього європейської культури, а й примусила науковців різних країн адаптуватися до зразків нового понятійно-категоріального апарату. О. Оніщенко зосереджує увагу на низці понять, завдяки яким «формується принципово новий естетико-художній подразник: «історія + пластика + персоналізована інтерпретація = історіопластичність» (Оніщенко,

2021, с.62). Статті О. Оніщенко та І. Петрової показали необхідність подальшого дослідження тих процесів, які найбільш виразно виявляють сутнісні ознаки «метамодернізму».

Висновки. Відштовхуючись від мети цієї статті – проаналізувати низку збірників наукових праць, які протягом 2019 – 2021 років цілеспрямовано актуалізували культурологічно зорієнтовану проблематику, окреслити «проблемне поле» і систематизувати ті напрямки у дослідницькому процесі, які сприймаються теоретично перспективними – на прикладі п'яти регулярних видань відтворено процес розгортання – від 2007 року – аргументів щодо специфіки взаємодії різних гуманітарних наук на теренах культурології і поступове відпрацювання засад культурологічного аналізу. Означена проблематика присутня в «проблемному полі» української гуманістики до сьогодні, формуючи важливий теоретичний напрям.

Показано, що окрім загальнотеоретичних питань, самостійним сектором «проблемного поля» є співвідношення культурології з суміжними гуманітарними науками, передусім, з мистецтвознавством та такою його частиною як кінознавство. Серед інших складових мистецтвознавства цей аспект у публікаціях 2019 – 2021 років представлений найбільш виразно.

Наголошено на тих статтях, автори яких, зосереджуючи увагу на історико-теоретичних проблемах «авангардизму», розкривають його стимулюючу роль – на прикладі концепції «реалізму без берегів» – у з'ясуванні місця реалістичної методології. Відтворено ті приклади наукових розвідок, які присвячені «мета модернізму» – новому етапу розвитку постмодерністської художньої практики.

Бібліографічний список

- Бровко, М.М., 2007. Культурологія в системі гуманітарного знання. *Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності*, 20, с.96–102.
- Кохан, Т.Г., 2020. Культурологічні орієнтири сучасного українського кінознавства. *Українські культурологічні студії*, 1(6), с.18–22. DOI: [https://doi.org/10.17721/UCS.2020.1\(6\).04](https://doi.org/10.17721/UCS.2020.1(6).04)
- Оніщенко, О.І., 2019. Дадаїзм у динаміці розвитку європейського авангардизму. *Культурологічна думка*, 16(2), с.54–61. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-16-2019-2.54-62>
- Оніщенко, О.І., 2021. Від «пост» до «мета» модернізму: процес культури творчих пошуків. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого*, 29, с.60–66. DOI: <https://doi.org/10.34026/1997-4264.29.2021.248740>
- Отрешко, Н.Б., 2019. Транскультурність як сучасний науковий концепт у міждисциплінарному науковому. *Культурологічна думка*, 16(2), pp.91-97. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-16-2019-2.91-97>
- Петрова, І.В., 2020. Ідентифікація метамодернізму як культурної. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: філософія, культурологія, соціологія*, 20, с.67–77. DOI 10.34079/2226-2830-2020-10-20-67-77
- Тернова, М.В., 2019. Культурологія та мистецтвознавство в структурі сучасної української гуманістики. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого*, 25, с.128–133. DOI: <https://doi.org/10.34026/1997-4264.25.2019.188340>
- Холодинська, С.М., 2021. Від авангардизму до «реалізму без берегів»: модифікації філософського забезпечення французького культуротворення. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого*, 29, с.109–117. DOI: <https://doi.org/10.34026/1997-4264.29.2021.248740>

[4264.29.2021.248793](https://doi.org/10.34026/1997-4264.29.2021.248793)

- Чікарькова, М.Ю., 2019. Термін «сучасна культура»: семантичне наповнення та проблема хронологізації *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: філософія, культурологія, соціологія*, 17, с.67–73. DOI 10.34079/2226-2849-2019-9-17-67-73
- Шинкаренко, О.В., 2020. Етичні експлікації «візуального повороту» у сучасній культурі. *Українські культурологічні студії*, 1(6), с.45–49. DOI: [https://doi.org/10.17721/UCS.2020.1\(6\).10](https://doi.org/10.17721/UCS.2020.1(6).10)

References

- Brovko, M.M., 2007. Kulturolohiia v systemi humanitarnoho znannia [Cultural studies in the system of humanitarian knowledge]. *Aktualni filosofski ta kulturolohichni problemy suchasnosti*, 20, pp.96–102.
- Chikarkova, M., 2019. Termin «suchasna kultura»: semantychne napovnennia ta problema khronolohizatsii [The term «modern culture»: semantic content and the chronological problem]. *Vіsник Mariupol's'kogo deržavnogo unіversitetu. Seriâ: Filozofia, kulturologiâ, sociologiâ*, 17, pp.67-73. DOI 10.34079/2226-2849-2019-9-17-67-73
- Kholodynska, S.M., 2021. Vid avanhardyizmu do «realizmu bez berehiv»: modyfikatsii filosofskoho zabezpechennia frantsuzkoho kulturotvorennia [From avant-garde to realism beyond shores : modification of philosophical support of french cultural formation]. *Academic Bulletin of Karpenko-Karyi KNUTCT*, 29, pp. c. 109–117. DOI: <https://doi.org/10.34026/1997-4264.29.2021.248793>
- Kokhan, T.H., 2020. Kulturolohichni oriientyry suchasnoho ukrainskoho kinoznavstva [Culturological orientators of modern ukrainian cinema critics]. *Ukrainian cultural studies*, 1(6), pp.18-22. DOI: [https://doi.org/10.17721/UCS.2020.1\(6\).04](https://doi.org/10.17721/UCS.2020.1(6).04)
- Onishchenko, O.I., 2019. Dadaizm u dynamitsi rozvytku yevropeiskoho avanhardyizmu [Dadaism in the Dynamics of the Development of European Avant-garde]. *The Culturology Ideas*, 16(2), pp.54–61. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-16-2019-2.54-62>
- Onishchenko, O.I., 2021. Vid «post» do «meta» modernizmu: protses kulturo tvorchykh poshukiv [From post- to metamodernism: process cultural research]. *Academic Bulletin of Karpenko-Karyi KNUTCT*, 29, pp. 60-66. DOI: <https://doi.org/10.34026/1997-4264.29.2021.248740>
- Otreshko, N.B., 2019. Transkulturnist yak suchasnyi naukovyi kontsept u mizhdystsyplinarnomu naukovomu [Transculturality as Modern Theoretic Concept в Interdisciplinary Academic Space]. *The Culturology Ideas*, 16(2), pp. 91-97. DOI: <https://doi.org/10.37627/2311-9489-16-2019-2.91-97>
- Petrova, I., 2020. Identyfikatsiia metamodernizmu yak kulturnoi praktyky [Identification of metamodernism as a cultural practice]. *Vіsник Mariupol's'kogo deržavnogo unіversitetu. Seriâ: Philosophy, culture studies, sociology*, 20, pp. 67-77. DOI 10.34079/2226-2830-2020-10-20-67-77
- Shynkarenko, O.V., 2020. Etychni eksplikatsii «vizualnoho povorotu» u suchasni kulturi [Ethical explications of "visual turn" in contemporary culture]. *Ukrainian cultural studies*, 1(6), pp. 45–49. DOI: [https://doi.org/10.17721/UCS.2020.1\(6\).10](https://doi.org/10.17721/UCS.2020.1(6).10)
- Ternova, M.V., 2019. Kulturolohiia ta mystetstvoznavstvo v strukturі suchasnoi ukrainskoi humanistyky [Culture studies and art studies in structure of modern Ukrainian humanities]. *Academic Bulletin of Karpenko-Karyi KNUTCT*, 25, pp.128-133. DOI: <https://doi.org/10.34026/1997-4264.25.2019.188340>

Стаття надійшла 22.08.2022.

Ju. Sabadash

THE PROBLEM SPACE OF UKRAINIAN CULTUROLOGY

Abstract. Among a number of humanitarian sciences, cultural studies is one of those that are actively developing in the field of Ukrainian humanities. The term "actively" used by us reflects both monographic studies, educational literature, publications in periodicals, collections of proceedings of scientific-theoretical and scientific-practical conferences, the issues of which conceptualize certain issues. Some of the stated positions, - first of all, periodicals - form the material of this article, since it is the specific type of scientific research that shows the authorial aspirations of domestic scientists, which need, on the one hand, attention, and on the other, systematization. It is systematization that can outline the most promising directions of research work.

The study emphasizes that each periodical "belongs" to the team of an influential educational institution or a specific research institution, therefore, the presentation of their individual theoretical interests makes it possible to assess the research area of the entire team. One should also take into account the fact that each periodical sometimes demonstrates a fairly wide "geography" of scientific activity of some authors who "move" in their own direction, effectively revealing "blank spots" in the theoretical space of cultural studies.

The paper highlights that each periodical performs a communicative function, bringing together domestic cultural scholars on the pages of collections of scientific articles, contributing to both the intensification of theoretical dialogue and the identification of cornerstone issues that - for objective or subjective reasons - have been on the margins of humanitarian knowledge.

The author considers the potential of a personalised approach, which allows to clearly define the theoretical and practical interests of domestic scholars, thus allowing to adjust the research space of Ukrainian humanities. The topics of the collections of scientific articles of 2019-2021 showed a noticeable interest in the following theoretical issues, namely: further improvement of the conceptual and categorical "support" of cultural studies, reconstruction of the process of formation of the phenomenon of "turn" with an in-depth analysis of "anthropological", "linguistic", "cultural" twists and turns and identification of the "pros" and "cons" of such a theoretical construct. A prominent place is occupied by issues that reveal the "zone of intersection" of cultural studies with other humanities: philosophy, history, psychology, art history. Publications in which the emphasis is placed on the history of culture as a basis for the formation of cultural studies occupy a significant place. A notable segment of contemporary cultural studies is devoted to the problem of the specificity of art, which organically combines history and cultural theory, and is of particular importance for outlining the ways of further development of Ukrainian art history.

Keywords: *culturology, scientific-theoretical and scientific-practical problems, systematization, communicative function of collections of scientific works.*

УДК 821.111.02:130.2(410) «16/17»(045)
orcid0000-0001-9266-5672

М.В. Тернова

АНГЛІЙСЬКИЙ КЛАСИЦИЗМ КІНЦЯ XVII – ПОЧАТКУ XVIII СТОЛІТТЯ: ВІД